

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΕΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

‘Ο Εὐάγγελος Μπόγκας, στὸ βιβλίον του *Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἡπείρου* (Ἰωάννινα 1964 - 1966), ἔχει λάβει ὑπόψη του καὶ τὰ Ἡπειρωτικὰ γλωσσάρια, τὰ δημοσιευμένα παλαιότερα, καὶ τὶς μελέτες ποὺ ἀναφέρονται στὰ ἰδιώματα τῆς Ἡπείρου. Ἀποτελεῖ ἔτσι ἡ ἐργασία αὐτὴ τὸ πολύτιμο μέσο, ποὺ διαθέτουμε σήμερα, γιὰ νὰ γνωρίσουμε μὲ ἀρκετὴ ἀσφάλεια καὶ νὰ μελετήσουμε τὰ Ἡπειρωτικὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα. Νομίζω ὥστόσο πὼς πρέπει νὰ ἐργασθοῦμε πολὺ ἀκόμα γιὰ νὰ συγκεντρώσουμε ἐξαντλητικὰ τὸν γλωσσικὸ πλοῦτο τῆς ἐλλαδικῆς Ἡπείρου, νὰ διαπιστώσουμε τὴν ἔκταση καὶ τὴν τύχη τῆς Ἑλληνικῆς πέρα ἀπὸ τὰ σημερινὰ ἐλληνοαλβανικὰ σύνορα καὶ, ἀντίθετα, νὰ παρακολουθήσουμε τὶς ξένες γλωσσικὲς ἐπιδράσεις στὸν χῶρο αὐτόν.

Τὸ ἄρθρο μας ἐντάσσεται βέβαια σ’ ἓνα τέτοιο πρόγραμμα, εἶναι ὅμως τόσο λίγο σὲ σύγκριση μὲ τὴν ὅλη μελέτη — γλωσσογεωγραφικὴ, φωνολογικὴ, μορφολογικὴ κ.τ.λ. — τῶν ἰδιωμάτων τῆς Ἡπείρου. Προῆλθε ἀπὸ τὶς σημειώσεις ποὺ κρατήθηκαν «ἄτακτα» κατὰ τὴ μελέτη τῶν γλωσσικῶν ἐργασιῶν ποὺ ἀναφέρονται στὴν Ἡπειρο καὶ προπάντων ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ βιβλίου τοῦ Εὐάγγ. Μπόγκα. Μακάρι νὰ εἶναι θετικὴ ἡ συμβολὴ του. Ἐκεῖνο πάντως, ποὺ ὁ συγγραφέας του ὑπολογίζει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του πιὸ ἀξιόλογο, εἶναι πὼς μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ γίνονται τὰ ἐγκαίρια τῆς ἐμπρακτοῦς φιλίας του μὲ τὸ γλωσσικὸ περιβάλλον τῆς Ἡπείρου.

ἀβάλι, τό, ἤ, ἀβάλη, ἢ ‘κολπίσκος ἀνάμεσα σὲ βράχια’ [Μπ. 2. 103]¹.

‘*Η λ. βάλη, ἢ* ‘στενὸς κόλπος ποὺ εἰσχωρεῖ βαθιὰ στὴν ἀκτὴ’² προέρχεται ἀπὸ τὸ ἰταλ. *vala* ‘τάφος, ὄχετός’³.

ἀβόζο, ναυτικὸς ὄρος, ‘σιγὰ’, φρ. *τραβὰ τὸ κουπὶ ἀβόζο, μὴ βρεῖ ξέρα ἢ βάρκα* [Μπ. 2.103].

‘*Ἀπὸ τὸ ἰταλ. a bozzo* ‘σὲ ρηχὸ στόμιον μὲ νερό, σὲ μικρὸ τέναγος’⁴.

1. Συντομογραφία γιὰ τοῦ Εὐάγγ. Μπόγκα τὸ βιβλίον ποὺ ἤδη ἀναφέραμε. Τὰ λήμματα ἔχουν μεταφερθεῖ ἐδῶ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Μπόγκα χωρὶς φωνητικὲς μεταβολές, μολονότι ἡ γραφὴ μερικῶν παραβλέπει τὸν βόρειον φωνηεντισμὸ, π.χ. *λιβανός, μιλιάζον*.

2. Δημητράκου, *Λεξ.*, στὴ λ.

3. C. Battisti - G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, Firenze 1966, στὴ λ.

4. Bl. N. Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna 1960, λ. *bozzo* Battisti-Alessio, ἔ.ἀ., λ. *bozzo*.

ἀγκώνω καὶ **ἐγκώνω** 'τρώγω κατὰ κόρον' [Μπ. 2. 103 καὶ 2.205], **ἐγκω-μα**, τὸ 'φουρτούνιασμα τῆς θάλασσας, φουσκοθαλασσιά' [Μπ. 2. 119].

"Οχι ἀπὸ τῆ ρίζα τῆς λ. *ἀγγος*, ὅπως νομίζει ὁ Μπ. 2. 103, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ρ. *ὀγκώνω* < *ὀγκώω*, οὐσ. *ὀγκωμα*.

ἀκνάτο ἐπίθ., κυρίως **κρασι ἀκνάτο** 'κρασι ἀνέρωτο, ἀνόθευτο'.

'Ο 'Αραβαντινός¹, σ. 17, γράφει *ἀκνάτο*, γιὰ τὸ παράγει ἀπὸ τῆ λ. *ἀγνόν* καὶ ὁ Μπ. 1.36 ἀπὸ τὸ τουρκ. *kına* 'κόκκινο χρῶμα'. Κατὰ τὴ γνώμη μου, προέρχεται ἀπὸ τῆ λ. *ἀκμαῖος* καὶ τὴν κατάλ. -άτος με τροπὴ *κμ* > *κν*².

ἀλιμούργκα, ἢ 'δεύτερης ποιότητος λάδι, με τὸ ὁποῖο ἀλείφουν τὰ ταψιά γιὰ νὰ μὴν κολλοῦν τὰ ψωμιά' [Μπ. 2. 7 : *ἀλημούργκα*].

"Ἴσως ἀπὸ τὸ *λιομούργα* < **ἐλαιμούργα*, με παρετυμολογία πρὸς τὸ ρ. *ἀλείφω*.

ἀλλάδριφα, **τά· λινάδερφοι**, **οἱ· βιλλάδερφοι**, οἱ [Μπ. 2.12 καὶ 2.34].

'Απὸ τὸ **ἀλληλάδερφος* 'έτεροθαλῆς ἀδελφός'³, με ἀνομοιωτικὴ πτώση ἢ τροπὴ φθόγγων (οἱ δύο πρῶτοι τύποι, ἀντίστοιχα) καὶ με παρετυμολογία πρὸς ἄλλες λέξεις (ὁ τελευταῖος τύπος).

ἄματις 'ἄμα, ὅταν', φρ. *ἄμα τις ἤρθις*, ἔφ'χι *ικεῖνους* [Μπ. 1. 42].

Κατὰ τὰ *ἄλλοτις*, *ἄμβουτις*, *κάποτις*.

ἀμβοδιακό, τὸ 'κακὸ συναπάντημα' [Μπ. 2. 206].

'Απὸ τῆ λ. *ἀναποδιά* καὶ τὴν κατάλ. -κό(ς), *ἀναποδιακό* > **ἀνποδιακό*, ὅπως *καρδιακός*, *παροιμιακός*.

ἀνάμβλα, ἢ 'καθιστὸ' [Μπ. 1. 46].

Εἶναι, νομίζω, μεταρρηματικὸ οὐσ.⁴ τοῦ **ἀναμβλῶ*⁵ < **ἀναμελῶ* 'εἶμαι ἀνάμελος'⁶.

γαζέλι, τὸ 'γαῖδούρι'.

1. Π. 'Αραβαντινοῦ, *Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον*, Ἀθῆναι 1909.

2. Στὴν *Κάρπαθο ἀκνάτος φίλος* 'ἐπιστήθιος φίλος'. Γιὰ ὠριμους καρπὸς χρησιμοποιεῖται ἡ λ. *ἀκναῖος* στὴν Ἀμοργό, Θήρα, Θράκη, Ἰκαρία, Κάλυμνο, Σύμη, τὸ ρ. *ἀκναιάζω* Θήρα, Θράκη, *κναιάζω* Ἀμοργ., *κνάζζω* Ρόδ., Σύμη, *ἀκναιάζω* Κάλυμν., Κῶς, *κναιάζω* Σύμη. Βλ. Γ. Χατζιδάκι στὴν *Ἀθηνᾶ* 24 (1912), 4· Φ. Κουκουλέ στὴν *Ἀθηνᾶ* 30 (1919), 35 Ν. Andriotis, *Lexicon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien 1974, λ. *ἀκμάζω* καὶ λ. *ἀκμαῖος*.

3. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, «*Ετυμολογικά*» *Ἀθηνᾶ* 30 (1919), 38 καὶ Andriotis, *Lex. Arch.*, λ. **ἀλληλάδελφος*. 'Ο Δ. Σάρρος, «*Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν Ἰγλωσσάριον Π. Ἀραβαντινοῦ*» *Πεντηκονταετηρεῖς Ἑλλ. Φιλολ.* Συλλ. *Κων/πόλεως*, *Κων/πολις* 1913 - 1921, σ. 399 καὶ 423 γράφει *μελάδερφος* > *ἡμιἀδελφος*, παραβάλλοντας πρὸς τὸ μεσν. *γασμοῦλος*.

4. Γιὰ τὰ μεταρρηματικά θηλ. σὲ -α βλ. Γ. Χατζιδάκι, *M.N.E.*, 1. 76 - 77.

5. Πβ. τὰ ἀρχαῖα ἤδη **μαλακ-ς* > **μλάξ* > **μβλάξ*, > *βλάξ*, *μεσημερία* > *μεσημβρία*'

6. Βλ. Ν. Ἀνδριώτη, *Ετυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς*, Θεσσαλονίκη² 1967, στὴ λ.

Ὁ Μπ. 2. 114 παράγει τὴ λέξη ἀπὸ τὸ λατ. *gazella*, (γρ. νεολατ. / ἰταλ. *gaz(z)ella* ἄντιλόπη | γρήγορο ὄχημα' ἐνῶ, κατὰ τὴ γνώμη μου, προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἑλλ. *κανθήλιος*, ὁ 'εἶδος μεγάλου γαιτάρου', ἀπ' ὅπου καὶ τὸ θρακικὸ *γατζόλ*¹, τό¹.

γκαβλιόρης, ὁ ἄλλήθωρος' - **γκαβλιόρω, ἡ** ἄλλήθωρη' [Μπ. 2. 15].

Μὲ συμφυρμὸ τῶν λέξεων *γκαβός* ἄλλήθωρος² καὶ *κιδόρης* 'τυφλός'³ (<τουρκ. *kör*)> **γκαβοκιδόρης*> **γκαβουκιδόρης*> **γκαβκιόρης*> *γκαβιόρης* (μὲ ἀνομοιωτικὴ πτώση τοῦ κ)> **γκαβριόρης*⁴ > *γκαβλιόρης* (μὲ ἀνομοίωση τῶν ὑγρῶν). Ἐπίδραση τῆς λ. *βλιόρα*, ἡ 'ψείρα' (Ζαγόρι, ἀπὸ τὴ σημασία 'τσιμπλιασμένα μάτια' δὲν θὰ ἦταν ἴσως ἀπίθανη.

γκάηλας, ὁ 'καφτερός μεσημβρινὸς ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ'. Ὁ Μπ. 1. 93 σχετίζει τὴ λέξη μὲ τὶς *γκαίτες*, ποὺ σὰν ναρκωμένες ξαπλώνουν στὰ κεραμίδια, ὅταν ὑπάρχει μεγάλη ζέστη. Νομίζω ὅτι πρόκειται γιὰ μεγεθυντικὸ τῆς λ. *καήλα*, ἡ⁵, μὲ ἀναβιβασμὸ τοῦ τόνου.

γκιορεῦω 'περιπατῶ, βλέπω' [Μπ. 2. 15].

'Απὸ τὸ τουρκ. *görmek* 'βλέπω, παρατηρῶ'.

γκριμβούρι, τὸ 1) 'κυψέλη', 2) 'φέρετρο' ('Αργυρόκ.), 'μεγάλο κόσκινο' (Γιάννινα).

Ὁ Μπ. 2. 17 παράγει τὴ λέξη ἀπὸ τὸ τουρκ. *kalbur* 'κόσκινο', ἐνῶ φαίνεται νὰ ἔχει ὡς βᾶση τῆς τὸ μετγν. *κιβώριον* > μεσν. *κιβούρι(ο)ν*, στὴν Ἡπειρο *κιβούρι* ἢ 'τάφος'⁶ καὶ εἰδικὰ στὸ Ζαγόρι σήμερα *ε'βούρ* 'φέρετρο'⁷.

διάσωνας ἢ γιάσωνας, ὁ 'δοθιήν, καλόγερος' [Μπ. 1. 113]. 'Απὸ τὸ *δοθιήν* > *δοθιήνας* > **διάθωνας* μὲ τροπὴ θ>σ καὶ ἐπίδραση τῆς πρόθεσης *διά-* γιὰ καὶ τῶν παροξύτωνων σὲ *-ων(ας)*.

ἔλεξη, ἡ 'ἐπιδημικὴ ἀσθένεια', 'φυματίωση' [Μπ. 2. 19 καὶ 2. 122].

Ὁ Μπ. 2. 122 παράγει τὴ λέξη «ἀπὸ τὸ *ἡλικία* (νόσος *ἡλικίας*)», ἐνῶ

1. Andriotis, *Lex. Arch.*, λ. *κανθήλιος*.

2. Βλ. Ἀνδριώτη, Ἐτυμ. Λεξ., στή λ.

3. Στὴν Κάρπ. κ-κιδόρης, στὴ Βέροια *κιδόρ*'ς (Στ. Σβαρνόπουλου, *Γλωσσάριο τῆς Βέροιας*, Βέροια 1973, σ. 42), στὴ Θάσο ὁ (Γιάννης ὁ) *Κιδόρης* ('Αντ. Κατσουροῦ, «Σκιαθιτῶν παρεργώμια στὰ διηγήματα τοῦ Ἄλ. Παπαδιαμάντη.» *Λαογραφία* 29[1974], 39), στὴ Λευκάδα *στραβογκιδόρης* ἄλλήθωρος' (Χ. Λάζαρη, *Τὰ Λευκαδίτικα*, Ἰωάννινα 1970, σ. 172), στὴν Κρήτη *κιδόρος* (Γ. Παγκάλου, *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Κρήτης*, 2. 460), στὴ Σύμη κ-κ'ιδόρος (Σωτ. Καρανικόλα, «Παρωνύμια καὶ σιωπητικὰ ὀνόματα ἐν Σύμῃ — Τὰ παραβόλια.» *Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον* 3 [1958], 154).

4. Βλ. Φ. Κουκουλέ, «Ἀνάπτυξις ῥ ἔνεκα φωνητικῶν λόγων.» Ἐθνη 29 (1917), 83 κ.ἑ.

5. Ἀπὸ τὸ *ἐκάνην*, ἀόρ. τοῦ ρ. *καίω*, κατὰ τὰ *καύλα*, *παύλα* (Χατζιδάκι, *M.N.E.*, 2 251· Ἀνδριώτη, Ἐτυμ. Λεξ., λ. *καήλα*) ἢ ἴσως ἀπὸ τὸ τουρκ. *gaile* 'στενοχώρια'.

6. Α. Γουνοῦ στὸν *Ζωγράφειον Ἀγῶνα* 1 (1891), 177.

7. Πληροφορία τοῦ κ. Κ. Οἰκονόμου. Ὁ Δ. Σάρρος, ἔ.ἄ., 421 θεωρεῖ τὸ *γκριμποῦρι* σλαβικόν.

πρόκειται — ἴσως — γιὰ τὸ ἀρχ. *ἐλιξίς*¹ 'τύλιγμα ἐπιδέσμου | συστροφὴ ἐντέρων', πού ἔλαβε τὴ σημασία 'ἀρρώστια πού γυρίζει καὶ τυλίγει πολλούς'².

ζοκοπῶ 'μυρίζω ἄσχημα' [Μπ. 2. 22], **ζουκουπάω** 'ἴδ.' [Μπ. 1. 130], **ζεκοπάω** 'ἴδ.' [Μπ. 2. 124].

Ὁ Μπ. 1.30 παράγει τὴ λέξη μὲ συμφυρμὸ τῶν ρημάτων *ζένω* καὶ *βρωμοκοπάω*. Κατὰ τὴ γνώμη μου, προέρχεται ἀπὸ τὸ ρ. *ὄζω* καὶ τὴ θαμιστικὴ κατάλ. -κοπῶ, ὅπως *γλεντοκοπῶ*, *μεθοκοπῶ* κ.ἄ.τ.³. Στὸ *ζεκοπάω* τὸ ε ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ *ζένω* 'ὄζω'.

ζουγκλός, ὁ 'παράλυτος', ρ. **ζουγκλαινομαι** 'πιάνομαι, ὑποφέρω ἀπὸ παράλυση ἢ ρευματισμούς' [Μπ. 2. 216].

Ἡ λέξη, μὲ παρόμοιους τύπους, ἀπαντᾷ στὴ Μεσαιωνικῆ⁴ καὶ τὴ Νέα Ἑλληνικῆ. Ὁ Ἀνδριώτης, *Ἔτυμ. Λεξ.*, λ. *ζουγκλός*, φαίνεται νὰ ἐπιδοκιμάζει τὴν ἔτυμολογία τῆς ἀπὸ τὸ ρ. *ζουλιῶ* (<μεσν. *ζουλιζῶ* <*δουλιζῶ*), τὴν ὁποία προτείνει ὁ Στ. Ξανθοῦδιδης στὴν *Ἀθηνᾶ 26 (1914) Λεξ.* Ἀρχ. 143-145. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ λ. *ζουγκ(κ)λός* προέρχεται ἀπὸ τὴ μεσν. λ. *κουζουλός* 'κουλοχέρης | τρελός'⁵ μὲ ἀντιμετάθεση τῶν συμφώνων, συγκοπὴ τοῦ δεύτερου *υ* καὶ ἀνάπτυξη ἑρρίνου⁷: *κουζουλός* > **ζουκουλός* > **ζουγκλάς*. Ὁ τονισμὸς τοῦ *ζουγκλός* ἴσως γιὰ ἐπίταση, ὅπως *μπέκρος* < *μπεκρῆς* κ.ἄ.τ.

ζουρίζω 'καίγω'.

Κατὰ τὸν Μπ. 2. 216 ἡ λέξη εἶναι ἀλβανικῆς ἀρχῆς, ἐνῶ κατὰ τὴ γνώμη μου πρόκειται γιὰ λέξη ὀνοματοποιημένη ἀπὸ τὸν ἥχο *τσούρ*⁸.

ἡμβρος ἐπίθ. 'ὄκνος καὶ κοιμισμένος' [Μπ. 2. 217 : *ἡμπος*].

Ἀπὸ τὸ **ἡμρος* < **ἡμιρος* < *ἡμερος*.

θίκια, **τά**. Ὁ Μπ. 1. 139 γράφει *θίγμια*, τὸ χαρακτηρίζει «ἐπίθετο δυσφημιστικόν», ὅπως καὶ ὁ Π. Ἀραβαντινὸς (σ. 42), παραθέτει τὴ φρ. *πῆγα στὸ*

1. Ὁ Γ. Ζηκίδης στὸν *Ζωγράφειον Ἀγῶνα 1 (1891)*, 41 γράφει : «ἐλιξίη φθίσις».

2. Πβ. (*γ*) *υρίν*, τὸ 'ἐπιδημία' Κάρπ.

3. Γι' αὐτὰ βλ. G. Hatzidakis στὴν *Glotta 2 (1910)*, 292 καὶ στὴν *Ἀθηνᾶ 22 (1910)*, 245-247.

4. Στὸν Du Cange : «*ζουγκλός*· *mutilus, mancus. ζουγκλώνειν*· *demutilare, καταπηροῦν, περικόπτειν*», στὸν Somavera : «*ζουγκλός*, ὁ, *μισερός*, ὁ. *Un stroppiato*» καὶ *ζουγκλωμα*, *ζουγκλωμένος*, *ζουγκλώνω*, *ζουγκλώνομαι*.

5. Ὁ Ξανθοῦδιδης, *ἔ.δ.*, 144 προτείνει παραγωγή τοῦ *ζουγκλός* ἀπὸ ρ. *συγκλάω-συγκλάω*.

6. Βλ. Στ. Ξανθοῦδιδης στὴν *Ἀθηνᾶ 26 (1914) Λεξ.*, Ἀρχ., 151 - 153 καὶ Ἀνδριώτη, *Ἔτυμ. Λεξ.*, λ. *κουζουλός*.

7. Γιὰ τὸ φαινόμενο βλ. A. Buturas, «Über den irrationalen Nasal im Griechischen.» *Glotta 5 (1914)*, 170 - 190 καὶ, κυρίως, «Ἀντιχάρισμα στὸν καθηγητὴ Ν.Π. Ἀνδριώτη», σσ. 8, 13.

8. Πβ. Ἀνδριώτη, *Ἔτυμ. Λεξ.*, λ. *τσουρώνω* 'τσουρουφλιζω'.

γάμο καὶ μῶμβαλαν χίλια θήκια καὶ παραβάλλει τῇ λ. θηκία τοῦ Ἰσυχίου. Κατὰ τὴ γνώμη μου, πρόκειται γιὰ τὴ λ. ὄφφικιον <λατ. officium με ἐιρωνικῇ χρήσῃ¹ καὶ με τὶς ἐξῆς φωνητικὲς ἀλλοιώσεις: τὸ ὄφφικιον> τὸ φίκιο - πληθ. τὰ φίκια > τὰ θίκια, ὅπως καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ ἐπίσης θημέριος <ἐφημέριος, θιλί <φελί κ.ά.

κακομάντζαλος, ἐπίθ. 'ἄπλυτος, ἀσιδέρωτος, βρώμικος' [Μπ. 1. 147].

Ἡ ἴδια λέξη, **κακομάζαλος**, ἀπαντᾷ καὶ στὸ ποίημα τοῦ 16. αἰ. «Σπανὸς» D 808 (H. Eideneier), στὴν Κάρπαθο, Κρήτη², Κύπρο². Εἶναι σύνθετη ἀπὸ τῇ λ. κακός καὶ τῇ λ. μάζαλη³.

καλαφίκραστους, ἐπίθ. 'αὐτὸς ποὺ συμμορφώνεται χωρὶς ἀντιρρήσεις, ὁ ὑπάκουος'. Ἀντίθετο: **κακουφίκραστους**.

Τὸ ἀ' συνθετικὸ εἶναι ἡ λ. καλός/κακός. Τὸ β' συνθετικὸ, *ἀφικραστός, ἀπὸ τὸ ρ. ἀφικράζομαι <ἀφκράζομαι⁴, ποὺ συχνότερα ἀπαντᾷ ὡς ἀφκροῦμαι⁵ <... ἐπακροῶμαι.

καμψιά, ἐπίρρ. 'λίγο', φρ. καμψιά λάδι/βούτυρο [Μπ. 2.24].

Δὲν εἶναι οὔτε ἐπίρρημα οὔτε παράγεται ἀπὸ τὸ κάν + ψίχα [Μπ., αὐτ.], ἀλλὰ εἶναι τὸ οὐσιαστικὸ *καψιά, ἢ, παράγωγο τοῦ ἀρχ. ρ. κάπτω 'χάφτω' (με ἀνάπτυξη ἐρίνου), ἀνάλογο πρὸς τὸ χαψιά 'μπουκιά' (ἀπὸ τὸ ρ. χάφτω <ἀρχ. κάπτω).

καπαρντίζω, -ομαι 'στολιζώ/στολιζομαι' καὶ 'ὑπερφηανέομαι'⁶ [Μπ. 2. 131], **καπαρντίζει** (τὸ φαγητὸ) 'σιγοβράζει' [Μπ. 2. 218].

Ἀπὸ τὸν ἀόρ. *karandim* τοῦ τουρκ. ρ. *karapmak* 'κλείνομαι', με τὸ ρ

1. Ἔτσι καὶ στὴν Κάρπαθο: φρ. τῆς ἐβγάλαν/τῆς ἐκολλησαφ -φίκιο 'τῆς ἐβγαλαν λόγια'. Ἡ «γλῶσσα» τοῦ Ἰσυχίου εἶναι σημασιολογικὰ ἀσχετῆ: «θηκία» τὰ ἐντάφια. δηλοῖ δὲ καὶ θησαυρὸν. καὶ τάρων. κα[μ]ψίον. γλωσσοκομείον».

2. Βλ. Σκαλλιاریου, *Κυπριακά*, 566· Γ. Χατζιδάκι στὸ *Λεξ.* 'Αρχεῖον 6(1923), 4· Παγκάλου, ἔ.ά., 2. 392.

3. Βλ. Σκαρλ. Βυζαντίου, *Λεξ.*, στή λ. · G. Meyer, *Neugr. Studien*, 3. 81· Γ. Χατζιδάκι, ἔ.ά., 4· Στ. Ψάλτου, *Θρακικά*, 188 καὶ Πολ. Παπαχριστοδούλου, «Γλωσσάριο Σαραντά Ἐκκλησιῶν.» *Θρακικά* 3(1932), 341· Ντ. Κονόμου, *Ζακυνθινὸ λεξικό*, Ἀθήνα 1960, σ. 29· Παγκάλου, ἔ.ά., 3. 63.

4. Πβ. ἀρχ. ἀκροάζομαι καὶ νεοελλ. ἐπακροάζομαι (Δημητράκου, *Λεξ.*, στὶς λέξεις).

5. Βλ. Χατζιδάκι, *M.N.E.*, 1. 158 - 159, ὅπου ὁ τύπος ἀφουκροῦμαι ἐξηγεῖται με τροπὴ α > υ «ἐνεκα τοῦ χειλικοῦ φ καὶ τοῦ ἐξῆς ου», ἐνῶ κατὰ τὴ γνώμη μου πρῶτα ἔγινε ἡ συγχολή, ἀφακροῦμαι > ἀφκροῦμαι καὶ, κατόπιν, στὸ δυσκολοπρόφερτο σύμπλεγμα φικρ ἀναπτύχθηκε τὸ φωνήεν υ (στὸ ἀφουκροῦμαι) ἢ τὸ ι (στὸ ἀφικράζομαι) — ὁ Χατζιδάκις, ἔ.ά., 158 γράφει ἀφικράζομαι, ἐνῶ ὁ ἴδιος, *M.N.E.*, 2. 280 ἀναφέρεται στὴν ἀνάπτυξη υ μετὰξὺ φωνηέντων, ὅπως σεῦτλον > σέφκλον > σέφουκλο, φούνιο > *πσούνιο > πουσούνιο.

6. Καὶ στή Βέροια *καπαρντίζου* 'ἐπαίρομαι' (Σβαρνόπουλος, ἔ.ά., 39), στὴν Ἀξὸ Καππαδοκίας *γαπανδῶζω* 'κλείνομαι μέσα' (Γ. Μαυροχαλυβδίδη - Ι. Κεσίσογλου, *Τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῆς Ἀξοῦ*, Ἀθήνα 1960, σ. 135). Στὴν Κάρπ. γιὰ δοχεῖο *καπ-παρντίτζει* 'φουσκώνει τὸ περιεχόμενον καὶ πετᾷ τὸ σκέπασμα ἢ παῖ τὸ δοχεῖο'. Στὴν Κρήτη γιὰ μουλάρι *καπαδίζω* 'σκονοφάτω' (Πάγκαλος, ἔ.ά., 2. 416).

ἀναλογικὰ¹ ἴσως πρὸς τὸ κορδίζω, σκορπίζω κ.ἄ.τ.

καρύκια, τὰ 'οἱ θήκες τῶν κουκκιῶν, τῶν φασιλιῶν κ.τ.τ. πού κλείνουν μέσα τὸν καρπὸ'.

'Ο Μπ. 1. 159 γράφει *καρίκια* καὶ παράγει ἀπὸ ἰταλ. *carice* (= ;)

Βλ. ὅμως Andriotis, *Lex. Arch.*, λ. **καρύκιον*, ὑποκορ. τοῦ *κάρυον*.

καταδίκ', ἐπίρρ. 'ἄφθονα'.

Κατὰ τὸν Μπ. 1. 163 ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *καταδίχιον*, πού δήλωνε κάποιο μέτρο. Γιὰ τὴ λέξις ὅμως *καταδίχη* καὶ τίς σημασιολογικὲς μεταπτώσεις της βλ. 'Αντιχάρισμα στὸν καθηγ. Ν. Π. 'Ανδριώτη, σ. 156.

κατουρῶδια, τὰ 'κλήματα πού παραχώνονται', ρ. **κατουργιάζω** 'παραχώνω κλήματα' [Μπ. 2. 26 : *κατουρίδια*].

'Απὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. *κατῶρυξ*, -υχος 'παραχωμένος', στὸν Πολυδεύκη 7. 123 «τὴν κατῶρυγα² θεμελιώσιν», μὲ τροπή γ > δ, ἀπὸ ἐπίδραση τῆς ὑποκορ. *καταλ.* -ιδι(ον)³.

κατσούμ'ρα, τὰ **κατσούμβερα, τὰ** **γατσούμ'ρα, τὰ** 'βατόμουρα' [Μπ. 2. 85].

'Απὸ τὸ **ἀκανθόμουρα*⁴ > **ἀκανθούμουρα* > **ἀκανθούμ'ρα*.

κούμολο, τὸ **κούμβουλο, τὸ** **κούμβλου, τοῦ** 'κορόμηλο' [Μπ. 2. 29]. **κουμουλόφυλλα, τὰ** 'τὰ φύλλα τῆς *κουμουλιᾶς*' [Μπ. 2. 29]. **κουμβουλέα, ἡ** 'κορομηλιά'. **κούμβουλο, τὸ** (Χιμ.), **κρούμβουλο** (Μέτσ.), **κούμβλου** (Γιάννινα) 'κορόμηλο' [Μπ. 2. 86]. Πβ. καὶ *Κουμπλομάτης*, ἐπώνυμο στὰ Γιάννινα.

'Ο Μπ. 2. 86 παράγει «ὄλα ἀπὸ τὸ κορόμηλο». Νομίζω ὅτι ἀπὸ τὴ λ. *κορόμηλο* προέρχεται μόνον ἡ λ. *κρούμβουλο* (<**κ'ρούμ'λο*) τοῦ Μετσόβου, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τύποι πρέπει νὰ ἀναχθοῦν, ἀνάλογα, στὶς μεταγενέστερες ἑλλην. λέξεις *κοκκύμηλον* 'κορόμηλο' καὶ *κοκκυμηλέα* 'κορομηλιά' :

<i>κοκκύμηλον</i>	}	* <i>κοκκούμλο</i> > * <i>κουκκούμβλο</i> > <i>κούμβλου</i> .
		* <i>κοκκούμλο</i> > * <i>κουκκούμβλο</i> > <i>κούμβλο</i> > <i>κούμβουλο</i> .
		* <i>κοκκούμλο</i> > * <i>κουκκούμλο</i> > <i>κούμλο</i> > <i>κούμουλο</i> .

Οἱ φωνητικὲς μεταβολὲς πού παρατηροῦνται εἶναι : ν ὡς υ, τροπή ο > υ, ἀποσιώπηση τοῦ ἄτονου ι, ἀνομοιωτικὴ πτώση συλλαβῆς, προφορὰ τοῦ *μλ* ὡς *μβλ*, ὑστερογενὲς ἀνάπτυξη τοῦ υ στὸ δυσκολοπρόφερτο σύμπλεγμα *μβλ*.

κουντουπίθιακας, ὁ '«κοντοπίθαρος ὁ καὶ κουνδουστούπ'ς»' [Μπ. 1. 185].

1. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ στὴν 'Αθηνᾶ 29 (1917) Λεξ. 'Αρχ. 87 κ.ε.

2. Πβ. Andriotis, *Lex. Arch.*, λ. *κατῶρυξ* : *κατωρύγι* Κύμη Εἰδβ., *κατωρί* Κάρπ.

3. Καὶ στὴν 'Αστυπάλια *κατουρούδι* (Andriotis, αὐτ.).

4. Πβ. *κατσόπρινος*, (σ)*κατσόχοιρος*, ἀπὸ τὸ θέμα *ἀκανθο-* (τῆς λ. *ἀκανθα*) :

Μ. Φιλήντα, *Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία ἑλληνική*, 1. 149 κ.ε.; 'Ανδριώτη, 'Ετυμ. Λεξ., λ. *κατσο-*.

Ὁ Μπ., αὐτ., βλέπει ἐπίδραση τῆς λ. *πίθηκος*, ἐνῶ β' συνθετικὸ εἶναι, νομίζω, τὸ μεγενθυντικὸ - χλευαστικὸ τῆς λ. *πιθιακός* 'πίθος'¹.

κουτσούμπα, ἡ 'κούτσουρο' [Μπ. 2. 141], **κουτσούπι**, τὸ 'κούτσουρο' [Μπ. 2. 30].

Ἀπὸ τὸ μετγν. *κοσ(σ)ύμβη*, ἡ 'ἄκρη'.

λαβοχέρης, (ὀ) 'ἀριστερόχειρ' [Μπ. 2. 224].

Ἴσως ἀντὶ τοῦ * *λεβοχέρης*, ἀπὸ *levo-* (α' συνθετικὸ ἰταλικῶν λέξεων) <λατ. *laevus* 'ἀριστερός', ἀρχ. ἑλλ. *λαιός* (ρίζ. *λαιΚ'*)².

λαλαγγίτες, οἱ 'τηγανίτες' [Μπ. 2. 32].

Πληθυντ. τῆς λ. *λαλαγγίτα*, ἡ <μετγν. *λαλάγγη*, ἡ 'λεπτὸ καὶ πλατὺ γλυκισμα ἀπὸ ἀλεύρι καὶ λάδι', κατὰ τὸ *τηγανίτα*, ἡ <ἀρχ. *τηγανίτης*, ὁ, μέ μεταπλασμὸ πού ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν πληθυντ. *τηγανίτες*, οἱ ὅπου εἶναι δύσκολη ἡ διάκριση τοῦ γένους.

λαμβάς, ὁ 'παραστάδα' [Μπ. 1. 209]³.

Ἀπὸ τὸ τουρκ. οὐσ. *lamba* 'ὀδόντωση (ἀνάμεσα σὲ δυὸ σανίδια), ἔμβολο, πῖρος, στρόφιγγα, σταφυλίτης, κουκουνάρι'.

λιβανός, ἐπίθ. 'ἐπιθυμητός, ὠραῖος', **λιβανά**, τὰ 'εἶδος πρώιμων σύκων', **λιβανή**, ἡ 'ἡ συκιὰ πού κάνει τὰ *λιβανὰ* σύκα' [Μπ. 1. 216].

Τὸ ἐπίθ. *λιβανός* ἀπαντᾷ ἐπίσης στὴ Θήρα μὲ τὴ σημασία 'μαυριδερός'⁴ καὶ στὴν Κάρπαθο μὲ τὴ σημασία 'ξανθούλης'⁵. Πρόκειται γιὰ τὴν ἡδη μετγν. λ. *λιβανόχρους* 'αὐτὸς πού ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ λιβανιοῦ', ὅπως *καστανός* ἀντὶ *καστανόχρους* - *καστανόχρωμος*⁶, κατὰ τὸ *πορφυρός*, *κυανός*, *χρυσός*.

μέρα, ἡ φρ. *δίνου μέρα* 'δίνω θάρρος'.

Ἵσως ἀπὸ τὴ λ. *ἡμέρα*, *ἡμερος*, ὅπως προτείνει ὁ Μπ. 1. 233 ἀλλὰ μεταρρηματικὸ οὐσιαστικὸ τοῦ (ἡ)μερεῦ <ἡμερος + -εῦ, ὅπως τὰ Ἠπειρωτικὰ ἐπίσης *μάζα* (τοῦ *μαζεῦω*), *μάρα* (τοῦ *μαραίνω*).

μιλιάζου σὲ εὐχὲς ὅπως *νὰ χιλιάσουν*, *νὰ μιλιάσουν*, συνήθως γιὰ πρόβατα [Μπ. 1. 237].

Ἀπὸ τὸ ἰταλ. ἀριθμητικὸ *mille* 'χίλια / ἀναριθμητά', κατὰ τὸ *χιλιάζω* καὶ *μυριάζω*.

μολώνω 'γεμίζω ἐσωτερικῶς τὸν τοῖχο' [Μπ. 2. 228].

1. Ἔτσι καὶ στὴν Κάρπαθο. Στὴ Ρόδο *πυδιακός* (Andriotis, *Lex. Arch.*, λ. *πίθος*).

2. Πβ. καὶ Ἑουσίου «λαφός· ὁ ἀριστερᾶ χειρὶ χρώμενος».

3. Στὴν Κάρπ. *λαμβάς*, ὁ 'παραστάδα', στὰ Βουρλά Ἰωνίας *λαβάς*, ὁ 'στόλος/παραστάδα' (Ν. Μηλιώρη, «Στοιχεῖα τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῶν Βουρλών τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.» *Μικρασιατικὰ Χρονικά* 15 [1972], 277).

4. Ν. Πεταλᾶ, Ἰδιωτικὸν τῆς Θηραϊκῆς γλώσσης, Ἀθῆνα 1876, σ. 90.

5. Πβ. καὶ G. Rohlfs, *Lexicon Graecanicum Italiae inferioris*, Tübingen 1964, λ. *λίβανος*, π.χ. *ēga līvano* ἢ *krapa līvana/līvina* ἢ *ēga līvani* 'κατσίκια μὲ γκριζο τρίχμα'.

6. Οἱ λέξεις εἶναι νεώτερες· βλ. Δημητράκου, *Λεξ.*, στίς λέξεις.

Ἡ λέξι ἀναφέρεται ἐπίσης ἀπὸ τὸν Somavera μὲ τὴ σημασία 'κάμνω μόλους/ ἀντιπλημμυρικά ἔργα' καὶ λέγεται μὲ τὴν ἴδια — ὅπως καὶ στὴν Ἡπειρο — σημασία στὴν Ἄνδρ¹ καὶ τὴν Κάρπαθο. Παράγεται ἀπὸ τὴν ἰταλ. λ. *moio* 'μόλος' (<λατ. *moles* = ἰταλ. *moie* 'ὄγκος'), ποὺ ὡς *μόλος* 'λίθος' λέγεται καὶ στὴν Κάρπαθο.

μουτος, ἐπίθ. 'βουβός' [Μπ. 2. 229].

Ἄπὸ τὸ ἰταλ. ἐπίθ. *muto* 'βουβός'.

μπότσα, ἢ 'δοχεῖο λαδιοῦ' [Μπ. 2. 156, ἀπὸ βενετ. *bozza*, ὅπως ἤδη ὁ G. Meyer, *Neugr. Studien*, 2. 85].

Ἄπὸ τὴ βενετ. λ. *bozza* πρέπει νὰ παράγονται καὶ οἱ λέξεις **πότσα** καὶ **πότσα** 'δοχεῖο', ποὺ ὁ Μπ. 2. 56, 91 καὶ 2. 171, ἀντίστοιχα, παράγει ἀπὸ ἀλβ. *rots* καὶ σλαβ. *boitsa*.

μπούλα, ἢ 'πέπλος, ἀραχνοῦφανη καλύπτρα τῆς νύφης', ρ. **μπουλώνω** 'σκεπάζω τὸ πρόσωπο τῆς νύφης μὲ τὴ μπούλα' [Μπ. 2. 44]. Πρόκειται ἴσως γιὰ τὴ νεοελλ. *μπόλια* 'τσεμπέρι' <βενετ. *imbogio*² 'δίχτυ γιὰ ἀμπαλάρισμα, κεφαλόδεσμος', μὲ τροπὴ ο>υ, ποὺ θὰ ἔγινε πρῶτα στὸ ρ. **μπολιώνω* πβ. *βρακίωνω* 'βάζω σὲ κάποιον τὸ βρακί του', *σκουφώνω* 'δένω τὰ μαντήλια στὸ κεφάλι γυναίκα' κ.ά.

μπουντ'σ'νάρ, τὸ 'σωληνωτὸ στόμιο κανατιοῦ' (Γιάννινα), **πουτ'σ'νάρ** τὸ 'βρυσούλα, μικρὸς πίδακας νεροῦ' (Νησίστα).

Ὁ Μπ. 1. 259 βλέπει στὶς λέξεις συμφυρμὸ τῶν *βουτσι* καὶ *σωληνάρι*, ἐνῶ πρόκειται γιὰ ὑποκοριστικὸ τοῦ μεσν. *μπουζουνάρα* 'τσέπη | κρουνός' — στὴν Κρήτη *μπουτσουνάρα*³ — <ἰταλ. *buzzunara* 'μεγάλη φιάλη'⁴.

νέργου 'ἐπίτηδες', φρ. *νέργου τὸν ἔκραξε* [Μπ. 1. 264].

Ἄπὸ τὴ φρ. ἐν ἔργῳ.

ξάριο, τὸ 'ξέφωτο μέσα στὸ δάσος', **ξάριος**, ὁ 'γυμνὸς τόπος' [Μπ. 2. 162].

Ἄπὸ τὸ *ἐξάερος*⁵ >**ξάριος*>*ξάριος* κατὰ τὰ *καθάριος*, *ἀνάριος*.

ξέθραυσε (ὁ φοῦρνος) 'ἔπεσε ἢ θερμοκρασία (του)' [Μπ. 2. 49]. Ἴσως ἀπὸ τὸ **ξεθράσευσε*⁶.

οἰξουλοίμ'κου, τοῦ 'σύφιλη(;) ' [Μπ. 1. 283 : *οἰξουλίμ'κου*].

1. Ἴ. Βογιατζίδου, «Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς Ἄνδρου.» *Ἀνδρῖακὰ Χρονικά* 2(1956), 219.

2. Ἄνδριώτη, *Ἐτυμ. Λεξ.*, λ. *μπόλια*. Ἴσως ὑπάρχει ἐπίδραση καὶ τῆς συνώνυμης κοινῆς ἰταλ. λ. *innoglia*.

3. Ἄρ. Κριάρη, *Κρητικὰ δημοτικὰ τραγούδια*, Ἀθήνα *1969, σ. 27, 35 κ.ά.

4. Ἴ. Βογιατζίδου, *ἔ.ά.*, 2.229. Ἄνδριώτη, *Ἐτυμ. Λεξ.*, λ. *μπουτσουνάρι*.

5. Πβ. τὸ μεσν. *ἐξάερον*, τὸ 'πρόδρομος'.

6. Πβ. ρ. *θρασεύω* 'ἀναπτύσσομαι' Ἡπ. (Γ. Ζηκίδου, *ἔ.ά.*, 42 καὶ Π. Ἀραβαντινοῦ, *ἔ.ά.*, 43).

Ἴσως *ἔξωλοίμικο,¹ δηλ. λοιμικὸ νόσημα ποῦ ἔρχεται ἀπὸ τὸ Ἐξωτερικὸ πβ. *μαλαφράντζα* <ιταλ. *male (di) Francia*.

παρασουμιάζω 'παρὰμορφώνω' (ἀπὸ *ξυλοδαρμό*)'.

Ὁ Μπ. 1. 294, ἐρμηνεύοντας μὲ τὸ « ἀλλάζω τὰ σημεῖα (βλ. *σημειωμένος*) », φαίνεται νὰ σχετίζει τὴ λέξη αὐτὴ μὲ τὴ λ. *σημεῖον*, ἐνῶ εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὴν πρόθ. *παρὰ* καὶ τὸ ρ. *σουσουμιάζω* 'παρομοιάζω'² < *σύσημον* + *κατάλ.* -*ιάζω*.

πέζο, τὸ 'βάρος'.

Ὁ Μπ. 2. 53 τὸ παράγει ἀπὸ *ιταλ. pezo* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *ιταλ. peso* 'βάρος'.

πελιάυρι, τὸ 'ἡ αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ' [Μπ. 2. 53].

Ἀπὸ τὸ μεσν. *περιαύλιον*, μὲ ἀντιμετάθεση τῶν ὑγρῶν.

πεσκάδα, ἡ 'ψάρεμα' [Μπ. 2. 168].

Ἀπὸ τὸ βενετ. *pescada* = *ιταλ. pescata* 'ψάρεμα'.

πίτινη, ἡ 'ψωμὶ καμωμένο πρόχειρα καὶ χωρὶς προζύμι' **πίτινο**, τὸ 'ψωμάκι καμωμένο χωρὶς προζύμι'.

Ὁ Μπ. 2. 91 γράφει *πίτινη*, *πίτινο* σχετίζοντας, ὅπως φαίνεται, τὶς λέξεις μὲ τὸ *πίτυς* 'πεῦκος', ἐνῶ, καθὼς νομίζω, παράγονται ἀπὸ τὸ μεσν. καὶ νεοελλ. *πίτα* (<*ιταλ. pitta* <*λατ. picta* <*ἑλλ. πηκτὴ*)³ μὲ τὴν *κατάλ.* -*ινος*. Καὶ ἡ *πίτα*, ὅπως εἶναι γνωστό, γινόταν χωρὶς προζύμι.

πλεπλιό, τὸ 'δέντρο ποῦ μοιάζει μὲ λεύκη' [Ἀραβαντινὸς 76].

Ἀπὸ ἀλβαν. *πλῆπ-ι* 'λεύκη, αἴγειρος'⁴.

πρήσκαλο, τὸ 'ἄγουρο σύκο' [Μπ. 2. 172, ὅπου καὶ ἡ λ. *πρησκάλα*, ἡ 'φουσκάλα'.

Πβ. Du Cange, λ. *πρίσκων* : « *πρίσκος*, grossus, ὄλυνθος, ἐρινὸν » καὶ Somavera : « *πρίσκος*, ὄ, ἔλιθος, ὄ. (πωρικόν). Fico immatura. (frutto) ». Πβ. Ἀραβαντινόν, σ. 78 : « *πρησκάλι* τὸ ἄγκωμα τοῦ λαίμοῦ, παρωτίς. Καὶ αἱ χοιράδες », συνώνυμο τοῦ *προουσκάλ* (Γιάννινα, Ζαγόρι).

προιάρι, τὸ 'μακρόστενη βάρκα'.

Ὁ Μπ. 2. 172 γράφει *προιάρι* καὶ τὸ σχετίζει μὲ τὴ λ. *προὰ* 'πυροφάνι, πυρά', ἐνῶ πρόκειται γιὰ τὴ λ. *πλοιάρι(ον)*, στὴν ὁποία ἔγινε ἀφομοίωση τῶν ὑγρῶν⁵.

σμπουδίζου ἢ **σμποδιούμι** ἢ **ἀσμπουδιέμι** 'σκοντάφτω' [Μπ. 1. 356],

1. Καὶ Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔ.ἀ., 70 : ἔξωλοίμικο, τό.

2. Τὴν καταγράφει, ὡς *σουσουμοιάζω*, ὁ Μπ. 1. 358.

3. Ἀνδριώτη, Ἑτυμ. Λεξ., λ. *πίτα*.

4. Κ. Χριστοφορίδου, *Λεξικὸν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης*, Ἀθῆναι 1904, στὴ λ. καὶ 21961 (ἐπιμέλεια Α. Τζουβάνη), λ. *πλερ-ι*. Ὁ Δ. Σάρρος, ἔ.ἀ., παράγει τὴ λέξη ἀπὸ τὸ γαλλ. *peuplier*. Πβ. *λατ. populus* 'λεύκη'.

5. Βλ. καὶ Ἀνδριώτη, Ἑτυμ. Λεξ., λ. *προιάρι*.

σποδίζομαι ἢ **σποδιοῦμαι** 'ἴδ.' [Μπ. 2. 63], **σμποδίζομαι** 'ἴδ.' ['Αραβαντινός 84], **σμποδάω** 'ἴδ.'

Ἔτι ἀπὸ τὸ (ἐ)μποδίζομαι μὲ ἀνάπτυξη τοῦ σ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἀρχ. **σμποδίζω**¹ 'δένω μαζί τὰ πόδια / δένω χεροπόδαρά' καὶ μεσν. **σμποδίζομαι** 'περιπλέκομαι'. Ἀπὸ τὸν ἀόρ. **ἐσμπόδισα** (κατὰ τὸ ἐσκόρπισα - σκορπῶ / σπορπάω) σχηματίσθηκε ὁ περισπώμενος τύπος ***σμποδοῦ/σμποδάω**, ἀπ' ὅπου καὶ οἱ μέσοι τύποι σέ -ιοῦμαι καὶ -ιέμαι, γιὰ τοὺς ὁποίους βλ. Χατζιδάκι, *M.N.E.*, 1.46 κ.έ.

σουρτούκου, ἢ ἡ **σουρτούκα**, ἢ 'γυναίκα ποὺ γυρίζει διαρκῶς στοὺς δρόμους'.

Ἔτι ἀπὸ τὸ **σοῦρτα - φέρτα** ποὺ προτείνει ὁ Μπ. 1. 358, ἀλλὰ θηλυκά, μὲ κατὰλ. -ω καὶ -α, τοῦ νεοελλ. **σουρτούκης** <τουρκ. *sürtük*² 'αὐτὸς ποὺ γυρίζει, περιφέρεται'.

σταφνίζω 'έτοιμάζομαι', **στάφνος**, ὁ 'έτοιμασία' [Μπ. 1. 363].

Τὸ **σταφνίζω** προέρχεται ἀπὸ τὸ **σταθμίζω** μὲ τροπὴ **θμ > φν**³, τὸ οὐσ. **στάφνος**, ὁ εἶναι μεταρρηματικὸ ποὺ δηλώνει τὴν ἐνέργεια τοῦ ρήματος, ὅπως **τρυγῶ - τρύγος**, **βροντῶ - βρόντος** κ.ά.

στύκνο, τὸ 'εἶδος βρωμόχορτου' [Μπ. 2. 183 : **στίκνο**].

Ἀπὸ τὸ **στρύχνος**, ὁ (μετγν. **στρύφνος**) μὲ τροπὴ **χν > γν > κν**⁴, ἀποβολὴ τοῦ ρ, ὅπως καὶ **στά** συνώνυμα **στύγνος - στύφνος** τῆς Κέρκυρας⁵ καὶ μεταπλασμὸ ποὺ ὀφείλεται στὴ γενικὴ καὶ αἰτιατικὴ ἐνικὸν καὶ τὴ γενικὴ πληθυντικὸν, ὅπου — ὅταν πρόκειται γιὰ λέξη μικρῆς χρήσης — συγγέεται τὸ ἀρσενικὸ μὲ τὸ οὐδέτερο γένος. Πιθανὴ εἶναι ἐπίσης ἡ ἀναλογία πρὸς ἄλλα οὐδετέρου γένους ὀνόματα φυτῶν.

συμπῶ 'ένωνν τὰ ἀναμμένα ξύλα γιὰ νὰ μὴ σβήσουν', φρ. **Σύμπα γριά τὸ μονοδαύλι**. — **Τὸ συμπῶ καὶ δὲν ἀνάβει** [Μπ. 2. 39, λ. **μονοδαύλι**, μὲ τὴ γραφὴ **συμπῶ**].

Ἀπὸ τὸν ἀόρ. **ἐσμπάσα** τοῦ ρ. **συμπάζω**⁶ <σὸν + **βάζω** (ἢ **μπάζω** <**ἐμβάζω**), κατὰ τὰ (**ἀρπάζω**) **ἤρπασα - ἀρπῶ**, (**βαστάζω**) **ἐβάστασα - βαστῶ** κ.ά.τ.7.

1. Ἡδὴ ὁ Γ. Ζηκίδης, *ἔ.ἀ.*, 55 γράφει **σ[υ]μποδίζω**, **σ[υ]μπόδι**.

2. Ἄνδριώτη, *Ἔτυμ. Λεξ.*, λ. **σουρτούκης**.

3. Ἔτσι καὶ **στάθμη > στάφνη** Κάρπ., Κύπρ., **παράσταθμος > παράσταφνος** Κάρπ., Ρόδ., **Χάλλη**.

4. Πβ. Γ. Ψυχάρη, *Μεγάλῃ ρωμαϊκῇ ἐπιστημονικῇ Γραμματικῇ*, Ἀθήνα 1929, σ. 229 κ.έ. Μ. Φιλήντα, *Γλωσσονγ.*, 3. 69 - 70.

5. Andriotis, *Lex. Arch.*, λ. **στρύχνος**. Ἡ ἀποβολὴ τοῦ ρ ὀφείλεται ἴσως σὲ ἐπίδραση λέξεων, ὅπως **στυφός**, **στυγνός**, **στίφος**, **στεῖβω**, **στοίβα**.

6. Πβ. καὶ Andriotis, *Lex. Arch.*, λ. **συμβάλλω**, ὅπου καὶ **συμπῶ** Σάμ., ποὺ φωνολογικὰ δὲν ἀνήκει, νομίζω, στὸ λῆμμα **συμβάλλω**.

7. Βλ. Χατζιδάκι, *M.N.E.*, 1. 274 κ.έ.

τζαραλίζω 'φλυαρῶ, τσαμπουνῶ' [Μπ. 2. 66].

'Από τὸ οὖσ. *σαραλῆς* < τουρκ. ἐπίθ. *sarali* 'ἐπιληπτικός'.

τζήφλια, τὰ 'τὰ μάτια' ὕβριστικά [Μπ. 2. 187].

'Ἴσως ἀπὸ τῆ λ. *τὰ κασήφλια > *τὰ κασήφλια παράγωγο τοῦ κασήφλης 'ἄνθρωπος ποὺ δὲν βλέπει καλά καὶ ἀνοικοκλείνει συνεχῶς τὰ μάτια του', ὅπως ὁ στραβὸς - τὰ στραβᾶ (σου) 'τὰ μάτια (σου)', ὁ κουλὸς - τὰ κουλά (σου) 'τὰ χέρια (σου)'. Ἡ λ. κασήφλης ἀπὸ τὸ *κασηφιάζω (νεοελλ. κατσουφιάζω²) < κατηφῆς + κατάλ. -ιάζω, μὲ τὸ λ ἀπὸ ἐπίδραση ἴσως τῶν λέξεων τυφλὸς - τύφλα.

φάλια, ἡ 'τὸ ἔναυσμα (πυρίτις) στὰ ἐμπροσθογεμῆ ὄπλα' [Μπ. 2. 70].

Μὲ τὴ σημασία 'ζημιᾶ, ἀποτυχία' ἀπαντᾶ ἡ λ. φάλλια, ἡ στὸν Γεωργηλαῖ³ καὶ ἡ λ. ἀφάλια, ἡ στὴ Λευκάδα⁴. Ἀπαντοῦν ἐπίσης ἡ λ. φάλλια, ἡ 'πρῶτη ἀρχή, σημεῖο ἀπ' ὅπου προέρχεται κάτι' Κάρπ., ἡ λ. φάλια, ἡ 'κομμάτι πεποنيοῦ ἢ καρπουζιοῦ γιὰ δοκιμὴ' Βουρλά Μ. Ἀσίας ἢ 'ζήτημα, ἀφορμὴ παρεξηγήσεων' συνήθως στὴ φρ. μ' ἀνοί(γ)εις φάλιες 'μοῦ προκαλεῖς ἀφορμὲς γιὰ φιλονεικίες, μοῦ ἀναξείεις πληγές' Βουρλά, Καστελλόριζο⁵. 'Ὅλοι αὐτοὶ οἱ διαλεκτικοὶ τύποι προέρχονται ἀπὸ τὴν ἰταλ. λ. *faglia* 'σφάλμα, ἔλλειψη', μὲ ἐπίδραση καὶ τῆς συγγενικῆς ἰταλ. λ. *falla* 'ὀπὴ διαρροῆς, αἰτία ζημιᾶς, σφάλμα', ποὺ καὶ οἱ δύο ἀνάγονται στὸ λατ. *fallare* 'ξεγελῶ, ἐνεργῶ λαθραῖα'. Πβ. καὶ ὄψιμο λατ. καὶ ἰταλ. *fallare* 'διαπράττω σφάλμα, ἐλλείπω, ἀποτυγχᾶνω, διαψεύδομαι'⁶. Ἡ σημασία τῆς Ἡπειρωτικῆς λέξεως προέρχεται ἐπίσης ἀπὸ τὴ σημασία 'ὀπὴ διαρροῆς', ποὺ ἔχει ἡ ἰταλ. λ. *falla*.

χοῦμβλη, ἡ 'στεγνὸ λεπτόσκονο χῶμα' [Μπ. 2. 198].

'Απὸ τὸ οὖσ. *χοῦμελη, ἡ*⁷ ποὺ ἀναφέρει ὁ Somavera μὲ τὴ σημασία

1. Ἔτσι καὶ στὴν Κάρπ. καὶ στὴ Θήρα, ὅπου καὶ ρ. κασηφιιάζει (ὁ λύχνος) 'σιγοσβῆνει' (Πεταλᾶ, ἔ.ἀ., 78).

2. Βλ. Ἀνδριώτη, Ἔτυμ. Λεξ., λ. κατσούφης, κατσουφιάζω.

3. Γεωργηλαῖ, Θανατ., 434 (Legr.): *ἂν εἶρη ταίριον νά 'ν' πιστόν, ὀλίγη 'ναι ἡ φάλλια*.

4. Λάζαρη, Λευκαδ., 29, ὅπου ἡ ἀπίθανη ἐτυμολογία ἀπὸ τὸ ἀπό + ἄλις.

5. Ν. Μηλιώρη, ἔ.ἀ., 307. Μ. Κομνηνοῦ, *Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Καστελλορίζου*, Ἀθήνα 1970, σ. 134.

6. Τέτοιες σημασίες ἔχουν τὸ φαλ(λ)άρω στὴ Χίο (Α. Πασπάτη, *Τὸ Χιακὸν γλωσσάριον*, Ἀθήναι 1888, σ. 372), στοὺς Ἀργυράδες τῆς Κέρκυρας (Γερ. Σαλβάνου, *Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν ἐν Κερκύρα Ἀργυράδων*, Ἀθήναι 1918, σ. 45), στὴ Ζάκυνθο (Ντ. Κονόμου, *Ζακυνθινὸ λεξιλόγιον*, Ἀθήνα 1960, σ. 56), στὴ Λευκάδα (Αλάζαρη, ἔ.ἀ., 193), στὴν Ἄνδρο (Βογιατζίδου, ἔ.ἀ., 3[1956], 211), τὸ φαλλιάζω στὴν Κύπρο (Σακελλαρίου, Κυπρ., 880). Στὴν Κάρπ. φαλλιέρω 'διαφεύγω', φρ. 'ἐμ-μοῦ φάλ-λιαρεμ-μῆε μινιά πέρδικα

7. Κατὰ τὸν Κοραῖ, Ἄτακτα, 4. 689, ἀπὸ ὄψιμο λατ. *humulus* βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, *Β.Β.Π.*, 5. 134. Πβ. Ἡσυχίου «χομόν. χυλόν». Συγγενῆς φαίνεται ἡ λ. «χοῦελες, αἰ' ἡ ἐκ τῆς βροχῆς συσσωρευομένη ἐν ταῖς αὐλαξίν ἰλύς» τῶν Ἀργυράδων τῆς Κέρκυρας (Σαλ-

‘λυκίσκος ζυθόχορτο’ και ὁ Du Cange ὡς *χουμέλη* ‘εἶδος ποτοῦ’¹ και λέγεται στὴν Κάρπαθο, Κρήτη, Λευκάδα μετὰ τὴ σημασία ‘μέλι ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ βράσιμο τῶν κερηθρῶν, και ποῦ ἔχει μιὰν παχύρρευστη σύσταση και ἡμίγλυκη γεύση’². Πβ. και *χουμελιάζει* (τὸ φαγητὸ) ‘σιγοβράζει, βράζει πέρα ἀπ’ ὅσο πρέπει’ [Ἀραβαντινὸς 97, Μπ. 1. 434].

βάνου, ἔ.ἀ., 46), στὴν Κάρπ. *χούελη*, ἢ ‘σκόνη ἀπὸ ἄχυρα’, πρέπει ὡστόσο νὰ παρατηρηθεῖ ἡ σύγχρονη παρουσία τῶν λέξεων *χούμελη* και *χούελη* στὴν Κάρπαθο, μετὰ διαφορετικὴ ὡστόσο σημασία.

1. Du Cange, λ. *χουμέλι*, ὅπου ἢ λ. *σικέρα* πρέπει ἴσως νὰ γραφεῖ (τὰ) *σύνκερα* (σύν + κεριά), ὅπως λέγονται στὴν Κάρπ. ‘τὰ κεριά μετὰ τὸ μέλι’.

2. Μ. Μιχαηλίδου – Νουάρου, *Λαογρ. Σύμμ. Κερπ.*, 2. 82 σημ. 1 (ἀπὸ **χυμόμελι* ἢ *χουμάς*)· Παγκάλου, ἔ.ἀ., 4. 339· Λάζαρη, ἔ.ἀ., 204.